

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΔΠΜΣ: ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ-ΣΧΕΔΙΑΜΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Β "ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ-ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ"

Επαναπροσδιορίζοντας τη σχέση της πόλης με το ποτάμι
Παραδείγματα στον ελληνικό και διεθνή χώρο

Όψεις του αστικού τοπίου και δημόσιος χώρος. Πόλη, φύση και νέες τεχνολογίες.

Σπουδάστρια
Κατσαφάδου Μαρία

Διδάσκοντες
Ιωάννης Πολύζος
Αθανάσιος Αραβαντινός
Ελένη Χανιώτου
Σόνια Μαυρομμάτη

Αθήνα, Ιούνιος 2019

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους καθηγητές μου κα. Ελένη Χανιώτου, κα. Σόνια Μαυρομμάτη, κ. Αθανάσιο Αραβαντινό και κ. Ιωάννη Πολύζο για την πολύτιμη βοήθεια τους, την καθοδήγηση τους και την ενθάρρυνση τους στην εκπόνηση της εργασίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τη σχέση της πόλης με το ποτάμι μέσα από παραδείγματα ανάπτυξης - ανάπτυξης παραποτάμιων περιοχών αστικών κέντρων.

Σε πρώτο στάδιο γίνεται μια προσπάθεια προσέγγισης του όρου της παραποτάμιας ανάπτυξης, των βασικών αρχών της και της ιστορικής της εξέλιξης.

Σε δεύτερο στάδιο μελετώνται κάποια παραδείγματα παραποτάμιας ανάπτυξης στον ελληνικό χώρο και σε επόμενο στάδιο κάποια παραδείγματα παραποτάμιων αναπλάσεων στον διεθνή χώρο.

Σε όλα τα παραδείγματα των παραποτάμιων περιοχών παρουσιάζεται η φυσιογνωμία της πόλης, αναλύοντας την υφιστάμενη κατάσταση της περιοχής και εντοπίζοντας τα ιδιαίτερα στοιχεία της.

Τέλος, σκοπός της εργασίας είναι η κατανόηση της παραποτάμιας περιοχής, η σημασία του ποταμού μέσα στην πόλη και οι επιπτώσεις των αναπλάσεων στις παραποτάμιες περιοχές.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.....	1
Περίληψη.....	1
1. Εισαγωγικά	3
1.1. Ο ρόλος του ποταμού στον οικισμό.....	3
1.2. Ορισμοί και έννοιες.....	4
2. Παραποτάμια ανάπτυξη και αναπλάσεις.....	5
2.1. Η σημασία της αστικής παραποτάμιας ανάπτυξης.....	5
2.2. Διαχρονική εξέλιξη της ανάπτυξης αστικών παραποτάμιων περιοχών.....	5
2.3. Τύποι αναπλάσεων αστικών παραποτάμιων περιοχών.....	6
2.4. Επιπτώσεις της αστικής παραποτάμιας ανάπτυξης.....	7
3. Θεσμικό πλαίσιο.....	8
4. Ο ρόλος της παραποτάμιας ανάπτυξης.....	9
5. Παραδείγματα ελληνικών παραποτάμιων πόλεων.....	9
5.1. Τρίκαλα και Ληθαίος ποταμός.....	9
5.2. Λιβαδειά και Έρκυνα ποταμός.....	12
5.3. Βέροια και Τριπόταμος ποταμός.....	15
6. Διεθνή παραδείγματα αναπλάσεων παραποτάμιων περιοχών.....	17
6.1. Μπιλμπάο και ποταμός Nervion.....	17
6.2. Ολλανδία Rotterdam και ο ποταμός Nieuwe Maas.....	19
6.3. Βαλένθια η Πόλη των Τεχνών και των Επιστημών και ο ποταμός Turia.....	20
7. Συμπεράσματα.....	22
Βιβλιογραφία.....	23

1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1.1. Ο ρόλος του ποταμού στον οικισμό

Ο άνθρωπος συνδέεται άμεσα με τα ποτάμια καθώς αυτά λειτούργησαν ως έναν από τους πρωταρχικούς καθοριστικούς παράγοντες της τοποθεσίας των αστικών οικισμών. Ο άνθρωπος δημιούργησε οικισμούς σε στενή επαφή με το ποτάμι με σκοπό να εκμεταλλευτεί όλες τις δυνατότητες που αυτό προσφέρει, όπως είναι η αλιεία, η ύδρευση, η άρδευση, η μεταφορά, η επικοινωνία και η παροχή ενέργειας.

Η ιδιαιτερότητα της περιοχής του ποταμού και ο τρόπος που ο οικισμός συναντά το νερό, δίνουν το χαρακτήρα στη μορφή της πόλης. Η παράταξη της παράλληλης ανάπτυξης με τον ποταμό είναι μια κοινή λύση για τέτοιας μορφής οικισμούς, αφού μεγιστοποιεί τη δυνατότητα αξιοποίησής του. Με αυτό τον τρόπο πολλές πόλεις έχουν χτιστεί και αναπτυχθεί κατά μήκος των ποταμών.

Πέρα από την μορφολογική και γεωγραφική κατανομή των πόλεων τα ποτάμια επηρέασαν και τις οικονομικές, κοινωνικές σχέσεις τους. Η σχέση μεταξύ των πόλεων και των ποταμών τους είναι αρκετά σύνθετη καθώς πραγματοποιείται διάλογος δύο διαφορετικών συστημάτων. Το υδάτινο περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από την αλλαγή, την ποικιλομορφία, την περιστασιακή κατοχή χώρου (πλημμύρα) και το αστικό περιβάλλον το οποίο είναι τεχνητό, αμετάβλητο, συνεχές και με αποκλειστικές χρήσεις.

Στη σημερινή εποχή, με την αύξηση της περιβαλλοντικής συνείδησης, τη διαμόρφωση ταυτότητας μιας πόλης στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον και την πίεση για αναβάθμιση των αστικών περιοχών, οι πόλεις ανακαλύπτουν εκ νέου την αξία των ποταμών τους.

Τις τελευταίες δεκαετίες σε πολλές ευρωπαϊκές και όχι μόνο πόλεις, μεγάλης κλίμακας παρεμβάσεις, αποτελούν οι αναπλάσεις παραθαλάσσιων και παραποτάμιων περιοχών. Σκοπός των αναπλάσεων είναι η συνέχεια και η ενδυνάμωση της ιστορικής και παραδοσιακής σχέσης του υδάτινου στοιχείου με τον πυρήνα της πόλης.

Η εργασία, λοιπόν, πραγματεύεται τη σχέση της πόλης με το ποτάμι της, μέσα από παραδείγματα αστικής παραποτάμιας ανάπτυξης και αναπλάσεων παραποτάμιων περιοχών τόσο στον ελληνικό όσο και στο διεθνή χώρο.

Η μεθοδολογική προσέγγιση που υιοθετήθηκε για την εκπόνηση της εργασίας και τη συλλογή στοιχείων ήταν μέσω δευτερογενών και πρωτογενών πηγών. Οι πληροφορίες των δευτερογενών πηγών προέκυψαν από σχετική βιβλιογραφία, άρθρα και διαδίκτυο. Οι πληροφορίες των πρωτογενών πηγών προέκυψαν από τη συλλογή στοιχείων έπειτα από επιτόπια παρατήρηση και καταγραφή παλαιότερων ετών.

1.2. Ορισμοί και έννοιες

Ποτάμι είναι το υδάτινο ρεύμα που χαρακτηρίζεται από μια σχετική συνέχεια και σταθερότητα τροφοδοσίας, με τομή κοίτης γενικά αρκετά ομαλή. Το σημείο στο οποίο γεννιέται ένας ποταμός ονομάζεται πηγή. Δημιουργείται είτε από πηγές είτε από ρυάκια και ρέει μέσα σε φυσικούς αύλακες της επιφάνειας της γης. Ένας ποταμός μπορεί επίσης να προέρχεται από κάποια λίμνη, από ένα φρέαρ (υπόγειο πηγάδι) ή από την ένωση κάποιων χειμάρρων. Τα νερά του ποταμού συνεχίζουν μέχρι να καταλήξουν κάπου. Αν τα νερά του χύνονται σε μία λίμνη ή στη θάλασσα, το μέρος εκείνο στο οποίο τα νερά του ενώνονται με αυτά της λίμνης ή της θάλασσας ονομάζεται εκβολή. Αν τα νερά του ενώνονται με αυτά ενός άλλου ποταμού, το σημείο στο οποίο ενώνονται ονομάζεται συμβολή των δύο ποταμών και ο μικρότερος από τους δύο ποταμούς ονομάζεται παραπόταμος.

Χείμαρρος ονομάζεται ένα ποτάμι που είναι στεγνό κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Οι χείμαρροι κατά γενικό κανόνα σχηματίζονται σε περιοχές όπου υπάρχει ασβεστολιθικό υλικό (ή άλλο πορώδες υπόστρωμα). Το νερό των χείμαρρων προέρχεται κυρίως απευθείας από τα ατμοσφαιρικά κατακρημνίσματα και από την επιφανειακή απορροή. Χαρακτηρίζεται για την ορμητική ροή του νερού. Όταν βρέχει το ασβεστολιθικό υλικό, που είναι πορώδες, κατακρατεί το νερό στον υδροφόρο ορίζοντα του, και το απελευθερώνει με ένα σταθερό ποσοστό. Κατά τη διάρκεια της ξηρής περιόδου το επίπεδο του νερού μπορεί να πέσει κάτω από το επίπεδο της κοίτης του ποταμού, και να επιφέρει την ξήρανση του. Κύριοι φυσικοί παράγοντες που ρυθμίζουν την ποιότητα του νερού ενός χείμαρρου είναι η φύση της κοίτης του και της λεκάνης απορροής του (τύποι και κλίσεις εδαφών, μορφές κάλυψης γης) και το καθεστώς των ατμοσφαιρικών κατακρημνισμάτων. Ως εκ τούτου η ποιότητα διαφέρει πολύ από εποχή σε κατά μήκος της κοίτης.

Ρέμα είναι κάθε φυσική διαμόρφωση του εδάφους που λειτουργεί ως αποδέκτης και αγωγός των νερών της βροχής ή της τήξης του χιονιού ή των φυσικών πηγών και εξυπηρετεί την απορροή τους προς άλλους μεγαλύτερης χωρητικότητας αποδέκτες, φυσικούς ή τεχνητούς (ρέματα, ποτάμια, λίμνες, θάλασσα κλπ.) που βρίσκονται σε χαμηλότερες στάθμες.

Τα φυσικά υδατορεύματα χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:

1. στα εφήμερα ρέματα ή ρυάκες, που έχουν νερό μόνο όταν βρέχει.
2. στα ημιμόνιμα ρέματα ή χειμάρρους, που η ροή τους είναι εποχιακή και τα οποία έχουν ορμητικές ροές νερών, οι οποίες έχουν μονιμότητα μόνο κατά την περίοδο του Φθινόπωρου και του Χειμώνα.
3. στα μόνιμα ρέματα ή ποταμούς, που η ροή τους είναι συνεχής και η κίνηση των νερών τους αδιάκοπη (αέναη) αλλά η ποσότητά τους διακυμαίνεται εποχιακά γύρω από μία μέση τιμή.

2. ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ

2.1. Η σημασία της αστικής παραποτάμιας ανάπτυξης

Οι άνθρωποι παραδοσιακά εγκαθίστανται δίπλα σε ποταμούς και στις εκβολές τους, καθώς το νερό αποτελεί πηγή ζωής και είναι απόλυτα αναγκαίο για την επιβίωση των ανθρώπων. Με δεδομένο τον καθοριστικό του ρόλο, οι αστικές παραποτάμιες περιοχές έχουν ιδιαίτερη σημασία και παρουσία στην πόλη. Αποτελούσαν σημείο αναφοράς, καθώς βρίσκονταν στο επίκεντρο της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτιστικής ζωής της πόλης. (Brighenti A. M. and Mattiucci C., 2012)

Κατά τη βιομηχανική περίοδο οι παραποτάμιες περιοχές προσφέρονταν τόσο για την μεταφορά αγαθών και ανθρώπων όσο και την εγκατάσταση και λειτουργία βιομηχανικών μονάδων παραγωγής αγαθών.

Έπειτα στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και της αποβιομηχάνισης, οι πόλεις έπρεπε να ανταπεξέλθουν στις μεταβαλλόμενες συνθήκες, να προσαρμοστούν στις νέες τεχνολογικές εξελίξεις και να δημιουργήσουν νέες εικόνες για τις ίδιες ενισχύοντας την ταυτότητά τους. Στις νέες αυτές συνθήκες, οι πόλεις ανταγωνίζονταν μεταξύ τους προκειμένου να βελτιώσουν ή και να δημιουργήσουν νέα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα για την προσέλκυση κεφαλαίου (Γοσποδίνη Α., Μπεριάτος Η. 2006, Γοσποδίνη Α. 2008).

Συχνό πεδίο ανταγωνισμού των πόλεων αποτέλεσε η ανάπλαση και η ανάπτυξη των παραποτάμιων περιοχών, που τις τελευταίες δεκαετίες έχει εξελιχθεί σε διεθνές πολεοδομικό φαινόμενο.

2.2. Διαχρονική εξέλιξη της ανάπτυξης αστικών παραποτάμιων περιοχών

Σύμφωνα με τον Shaw (2001), η ανάπτυξη των υποβαθμισμένων περιοχών που βρίσκονται σε άμεση επαφή με το υδάτινο στοιχείο των μεταβιομηχανικών πόλεων πραγματοποιήθηκε σε τέσσερα στάδια- τέσσερις γενιές αστικής ανάπτυξης.

Αρχικά τη δεκαετία του 1960, οι παραθαλάσσιες περιοχές πόλεων άρχισαν να γίνονται αντικείμενο ακαδημαϊκού και επαγγελματικού ενδιαφέροντος. Την ίδια περίοδο πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες επιτυχημένες αναπλάσεις τέτοιων περιοχών σε κάποιες βορειο-αμερικανικές πόλεις. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αναπλάσεων πρώτης γενιάς αστικής ανάπτυξης αποτελεί η ανάπλαση του εσωτερικού του λιμανιού της πόλης της Βαλτιμόρης. (Galland D. And Hansen C. J., 2012)

Τη δεκαετία του 1980 κάνουν την εμφάνισή τους η δεύτερη γενιά των αναπλάσεων τόσο των παραθαλάσσιων όσο και των παραποτάμιων περιοχών. Οι αναπλάσεις είναι αποτέλεσμα μελέτης οργανωτικών σχημάτων που είχαν συσταθεί ειδικά για το σχεδιασμό, τη διαχείριση και την υλοποίησή τους. Κλασικό παράδειγμα αποτελεί η ανάπλαση στη Βοστώνη. Η δεύτερη αυτή γενιά αναπλάσεων αναπτύχθηκε στην Ευρώπη με αξιόλογα παραδείγματα το Λονδίνο και τη Βαρκελώνη. Μέχρι τη περίοδο αυτή, η ευθύνη των αναπλάσεων ανήκε στο δημόσιο, ενώ από τη δεύτερη γενιά αναπλάσεων, η ευθύνη και η χρηματοδότηση τους ανήκει σε συνεργασίες δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, ενώ κύριο χαρακτηριστικό αυτής της

περιόδου είναι η εκτεταμένη χρήση των ιδιωτικών επενδύσεων. (Galland D. And Hansen C. J., 2012 and Shaw B, 2001)

Η τρίτη γενιά προέκυψε μέσα από την πρακτική εφαρμογή των δυο πρώτων γενιών ανάπτυξης και εφαρμόστηκε όχι μόνο σε μεγάλες πόλεις αλλά και σε μικρότερες, που έχουν την ιδιαιτερότητα της άμεσης επαφής τους με το υδάτινο στοιχείο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι αναπλάσεις στο Λίβερπουλ, στο Σίντνεϊ και στο Βανκούβερ. (Galland D. and Hansen C. J. 2012, Shaw B. 2001)

Από τη δεκαετία του 1990 και μετά, η τέταρτη γενιά των αναπλάσεων χαρακτηρίζεται από πόλεις που ξεκίνησαν την ανάπτυξή τους μετά τις εξελίξεις της παγκόσμιας οικονομίας. Νέες πολιτικές και πρακτικές οδηγούν σε νέες αστικές οικονομικές δραστηριότητες, που αποτελούν το στοιχείο αυτής της περιόδου. Αντιπροσωπευτικά παραδείγματα αυτής της γενιάς είναι το Μπιλμπάο και το Άμστερνταμ. (Galland D. And Hansen C. J., 2012 and Shaw B, 2001)

2.3. Τύποι αναπλάσεων αστικών παραποτάμιων περιοχών

Μέσα από την ιστορία των αναπλάσεων και σύμφωνα με τους T.C. Chang και Shirlena Huang έχουν καταγραφεί τρεις τύποι αναπλάσεων αστικών παραποτάμιων περιοχών ανάλογα με το αποτέλεσμα που επιφέρουν. Αυτοί οι τύποι ανάπλασης μπορούν να επιφέρουν τα παρακάτω αποτελέσματα:

1. ανάκτηση της λειτουργικότητας της περιοχής
2. ανάκτηση της προσβασιμότητας
3. ανάκτηση της τοπικότητας

Ο πρώτος τύπος ανάπλασης, αφορά την ανάκτηση της λειτουργικότητας μίας παραποτάμιας περιοχής. Περιλαμβάνει τον επανασχεδιασμό του χώρου και των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στην περιοχή. Το κύριο όραμα αυτού του τύπου είναι η δημιουργία μίας οικονομικά ζωντανής πόλης. Σκοπός αυτής της μορφής αναπλάσεων, είναι η οικονομική ανάκαμψη του συγκεκριμένου αστικού χώρου και η μεγιστοποίηση της λειτουργίας της γης μέσω διαφόρων υπηρεσιών, όπως τουριστικές, πολιτιστικές, κ.α. Κυρίαρχο ρόλο στους υπεύθυνους φορείς ευθύνης των αναπλάσεων, είναι οι κυβερνητικές αρχές και στη συνέχεια οι εργολάβοι και οι διάφορες επιχειρήσεις. (T.C. Chang και Shirlena Huang, 2011)

Ο δεύτερος τύπος ανάπλασης, είναι η δημιουργία μίας προσβάσιμης πόλης. Οι αναπλάσεις έχουν ως αντικείμενο τη χρησιμοποίηση των αστικών κενών της παραποτάμιας ζώνης, ώστε να δημιουργηθούν εκ νέου αστικά τοπία τα οποία να είναι προσβάσιμα από όλους. Οι χώροι, αυτοί πρέπει να είναι ελεύθεροι για προσωπική και κοινόχρηστη χρήση τόσο από τους κατοίκους, όσο και από τους τουρίστες. Όταν οι μορφές κτηρίων και χώρων αποκατασταθούν, επιτυγχάνεται ο στόχος της ανάπλασης και κατ' επέκταση το όραμά της. Υπεύθυνοι φορείς γι' αυτό το τύπο ανάπλασης θεωρούνται οι τοπικές αυτοδιοικήσεις αλλά και οι ίδιοι οι πολίτες. (T.C. Chang και Shirlena Huang, 2011)

Ο τρίτος τύπος ανάπλασης, οδηγεί στην ανάκτηση της τοπικότητας. Ουσιαστικά επιδιώκει την ανάκτηση της ταυτότητας της παραποτάμιας περιοχής, ώστε η πόλη να κατακτήσει μία ιστορική και πολιτιστική ταυτότητα.

Σ' αυτήν την περίπτωση το όραμα είναι η δημιουργία μίας "ανθεκτικής" πόλης. Η ανάδειξη και ο σεβασμός των πολιτιστικών και ιστορικών στοιχείων της πόλης αποτελούν τους βασικούς πυλώνες έκφρασης αυτών των αναπλάσεων. Πέρα από τους αρμόδιους φορείς, σημαντικοί παράγοντες στήριξης μίας τέτοιας παρέμβασης είναι οι τουρίστες και γενικότερα οι λάτρες της πολιτιστικής κληρονομιάς. (T.C. Chang και Shirlena Huang, 2011)

Οι παραπάνω τύποι αστικών αναπλάσεων παραποτάμιων περιοχών δεν αποτελούν απαραίτητα ξεχωριστές περιπτώσεις. Πολλές φορές οι τύποι ανάπλασης αλληλοσυνδέονται μεταξύ τους καθώς ο ένας τύπος μπορεί να υπερκαλύπτει κάποιον άλλο και συνολικά να συμβάλλουν στη δημιουργία μιας «νέας» πόλης.

2.4. Επιπτώσεις της αστικής παραποτάμιας ανάπτυξης

Οι παραποτάμιες περιοχές αποτελούν στρατηγικούς τομείς στο σχεδιασμό και την αστική ανάπτυξη της πόλης. Ο σχεδιασμός των παραποτάμιων περιοχών έχοντας ως στόχο τη βιωσιμότητα, επιφέρει περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις σε ολόκληρη την πόλη όπου ανήκουν.

Περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα επιφέρει κάποιες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Ειδικά οι δραστηριότητες που αφορούν τη χρήση φυσικών πόρων ή την κατασκευή τεχνικών έργων έχουν κατά κανόνα σημαντικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον, οι οποίες μπορούν να πολλαπλασιαστούν ή να μειωθούν ανάλογα με τις λύσεις που επιλέγονται για την αντιμετώπιση των προβλημάτων.

Συγκεκριμένα η παραποτάμια ανάπτυξη συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής, όπως είναι η πρόσβαση στους φυσικούς πόρους που είναι αναγκαίοι για υγιή διαβίωση - το καθαρό νερό, η αύξηση της ποικιλομορφίας των ειδών που ζουν εκεί, η μείωση της μόλυνσης του νερού καθώς και η βελτίωση των κλιματικών συνθηκών. Αρνητικές επιπτώσεις είναι εκείνες που προέρχονται από την κατασκευή συστημάτων ελέγχου πλημμυρών και αποστραγγιστικών έργων, χωρίς την ύπαρξη του κατάλληλου σχεδιασμού.

Η Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Environmental Impact Assessment), που περιλαμβάνει μία ή περισσότερες επιστημονικές μελέτες (Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων - ΜΠΕ), αποτελεί ένα σύγχρονο εργαλείο με το οποίο μπορεί να επιτευχθεί η μείωση των αρνητικών επιπτώσεων μέσω του σχεδιασμού, καθώς προκύπτουν κατάλληλοι συμβιβασμοί μεταξύ ανάπτυξης και περιβάλλοντος.

Οικονομικές επιπτώσεις

Οι παραποτάμιες περιοχές αποτελούν πόλο έλξης επισκεπτών – τουριστών και νέων επιχειρήσεων. Η ανάπτυξη - ανάπλαση των συγκεκριμένων περιοχών έχει ως σκοπό την ενίσχυση της εικόνας της πόλης και της ανάπτυξης της στο μέλλον.

Ανάλογα με το χαρακτήρα που θα δοθεί στην παραποτάμια περιοχή, για παράδειγμα εμπορικό, πολιτιστικό, ιστορικό, περιβαλλοντικό, εκπαιδευτικό, αναψυχής, μπορεί να γίνει εφικτή η τουριστική εκμετάλλευσή της, μέσω της οποίας θα ενισχυθεί και η οικονομία της πόλης.

Η αρνητική πλευρά των μεγάλων αστικών αναπλάσεων των παραποτάμιων ζωνών είναι ο άμεσος ή έμμεσος χωρικός αποκλεισμός και η μετεγκατάσταση των υφιστάμενων παλαιών ενοίκων και χρηστών της περιοχής. Συγκεκριμένα οι αναπλάσεις συμβάλλουν στην αύξηση της αξίας της γης, την αδυναμία των κατοίκων να αποκτήσουν μια ιδιοκτησία σε μια τέτοια περιοχή και την άνοδο των τιμών των ακινήτων, σημειώνοντας μείωση στις τιμές όσο απομακρυνόμαστε από την εν λόγω περιοχή.

Κοινωνικές επιπτώσεις

Σύμφωνα με τους Sairinen και Kumpulainen (2006) η κοινωνική διάσταση της αστικής παραποτάμιας ανάπτυξης διαιρείται σε τέσσερις κατηγορίες:

1. τους πόρους και την ταυτότητα
2. την κοινωνική θέση
3. την παραποτάμια εμπειρία
4. την προσβασιμότητα και τις δραστηριότητες

Η πρώτη κατηγορία αφορά τους πόρους που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη της περιοχής και τους τρόπους που μπορούν να συνεισφέρουν στην εικόνα της. Περιλαμβάνει τα κύρια χαρακτηριστικά της παραποτάμιας περιοχής με τις περιβαλλοντικές, πολιτιστικές και ιστορικές της αξίες, τόσο για τους κατοίκους όσο και για τους τουρίστες της πόλης. Έτσι λοιπόν, αποτελεί σημαντική κατηγορία για τη συνολική εικόνα της πόλης, την πολιτιστική και κοινωνική της ταυτότητα.

Η δεύτερη κατηγορία αφορά τις ομάδες των ανθρώπων για τους οποίους σχεδιάζεται η ανάπλαση. Ανάλογα με κάποια κριτήρια όπως είναι η ηλικία και η κοινωνική θέση των ανθρώπων, αλλά και το κατά πόσο ευνοούνται κάποιοι άνθρωποι από την πραγματοποίηση μιας τέτοιας ανάπλασης, είτε λόγω εισοδήματος είτε λόγω προσβασιμότητας κ.α., η ανάπλαση μπορεί να προκαλέσει κοινωνικό διαχωρισμό.

Η τρίτη κατηγορία είναι η παραποτάμια εμπειρία που σχετίζεται με το πως οι άνθρωποι βιώνουν το παραποτάμιο περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους. Περιλαμβάνει οπτικά μηνύματα, την άμεση επαφή του ανθρώπου με το περιβάλλον, τις διάφορες χρήσεις που θα δημιουργηθούν και τη γενικότερη κίνηση στο χώρο.

Η τελευταία κατηγορία έχει να κάνει με την προσβασιμότητα και τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην παραποτάμια περιοχή. Αφορά την οπτική ελευθερία του χώρου, την μεταφορική άνεση, την άνετη εμπειρία του παραποτάμιου περιβάλλοντος και την ποικιλία των δραστηριοτήτων.

3. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Με την ψήφιση του νόμου της Χωροταξίας (Ν.2742/99) θεσπίστηκαν τα Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (Σ.Ο.Α.Π.). Τα σχέδια αυτά προορίζονται για πόλεις ή τμήματά τους αλλά και ευρύτερες αστικές περιοχές, οι οποίες «παρουσιάζουν κρίσιμα προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, περιβαλλοντικής υποβάθμισης και ποιότητας ζωής». (Αρβανιτάκη, 2005)

Τα Σ.Ο.Α.Π υπακούουν στις κατευθύνσεις του εθνικού και περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού και των εγκεκριμένων Ρ.Σ..

Στόχος τους είναι η βελτίωση των υποδομών, η σωστή διάρθρωση των χρήσεων γης, η διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και η αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας. Όλα αυτά συμβάλλουν στην γενικότερη αναζωογόνηση των πόλεων και των ευρύτερων αστικών περιοχών.

Τα ΣΟΑΠ δεν αποτελούν συμβατικά πολεοδομικά σχέδια, αλλά είναι σύνθετα προγράμματα που συμπεριλαμβάνουν κοινωνική διάσταση (πχ. αντιμετώπιση κοινωνικού αποκλεισμού, ειδικών ομάδων του πληθυσμού, ανεργίας κλπ.), αναπτυξιακή διάσταση (στήριξη επιχειρηματικότητας, εκσυγχρονισμός οικονομικής βάσης κλπ.) και περιβαλλοντική-πολεοδομική διάσταση (συμπεριλαμβανόμενων θεμάτων συνδεδεμένων με κέντρα πόλεων, παραδοσιακές συνοικίες κλπ.), και άλλες διαστάσεις κατά περίπτωση (πχ. πολιτιστική).

Για την ανάπτυξη μιας περιοχής απαιτείται προκαταρκτική πρόταση ανάπτυξης, πρόγραμμα ανάπτυξης και πολεοδομική μελέτη ή σχετικές πολεοδομικές μελέτες. Η διαδικασία κινείται με πρωτοβουλία είτε:

- του οικείου Οργανισμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης ά βαθμίδας (Ο.Τ.Α)
- της οικίας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, αν η περιοχή εμπίπτει στα όρια περισσότερων Ο.Τ.Α.
- της Δ.Ε.Π.Ο.Σ.
- του οικοδομικού συνεταιρισμού, προκειμένου για την έκτασή του.

4. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΙΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Οι αστικές παραποτάμιες περιοχές ανέκαθεν βρίσκονταν στο επίκεντρο της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτιστικής ζωής της πόλης. Σταδιακά, στις περιοχές αυτές άρχισαν να πραγματοποιούνται αναπλάσεις σε μικρές και μεγάλες πόλεις.

Στη σύγχρονη εποχή, στόχος αυτών των περιοχών είναι η ενίσχυση της ελκυστικότητας τους, ενισχύοντας τη σχέση του υδάτινου στοιχείου με τον πυρήνα της εκάστοτε πόλης.

Όσον αφορά τις αναπλάσεις των παραποτάμιων περιοχών στον ελληνικό και διεθνή χώρο, όπου γίνεται λόγος στο επόμενο κεφάλαιο, η κάθε πόλη ακολουθεί ένα δικό της τρόπο προσέγγισης ανάλογα με τις τοπικές ιδιαιτερότητες, τη φυσιογνωμία της περιοχής και τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται μέσα από τον σχεδιασμό.

5. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

5.1. Τρίκαλα και Ληθαίος ποταμός

Τα Τρίκαλα είναι πόλη της δυτικής Θεσσαλίας, πρωτεύουσα της Περιφερειακής Ενότητας Τρικάλων και του Δήμου Τρικκαίων. Σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία στην απογραφή του 2011 τα Τρίκαλα είχαν πληθυσμό 61.653 κατοίκους, ενώ ο Δήμος Τρικκαίων είχε 81.355 κατοίκους.

Ο Ληθαίος ποταμός είναι ένα από τα τέσσερα ποτάμια των Τρικάλων (μαζί με τον Αγιαμονιώτη, τον Πηνειό και τον Κουρμέκη) και αποτελεί δεξιό παραπόταμο του Πηνειού. Πηγάζει σε ύψος 500 μ. από τα Αντιχάσια όρη, έχει μήκος 36 χλμ. και εκβάλλει στον Πηνειό λίγο έξω από την πόλη των Τρικάλων.

Το ποτάμι περνά μέσα από την πόλη των Τρικάλων, αποτελώντας τον μοναδικό τέτοιας έκτασης και μήκους ποταμό που διέρχεται από το κέντρο ελληνικής πόλης. Οι όχθες του ποταμού συνδέονται με δέκα γέφυρες εκ των οποίων οι μισές χρησιμοποιούνται αποκλειστικά από πεζούς. Η κεντρική μεταλλική τοξωτή του γέφυρα κατασκευάστηκε το 1886 από Γάλλους μηχανικούς και ενώνει την κεντρική πλατεία Ηρώων Πολυτεχνείου με τον πεζόδρομο της Ασκληπιού.

Ονομαστές ήταν οι βρύσες κατά μήκος της κοίτης του ποταμού απ' όπου οι κάτοικοι προμηθεύονταν καθαρό και δροσερό νερό. Παλιότερα, το νερό του ποταμού χρησιμοποιούνταν και για ύδρευση, ενώ σε κάποια σημεία του πραγματοποιούνταν αμμοληψίες. Σήμερα, αμμοληψίες γίνονται μόνο στον Πηνειό, ενώ το νερό του Ληθαίου χρησιμοποιείται αποκλειστικά για άρδευση (14.000 στρεμμάτων περίπου).

Τόπος πλούσιος σε χλωρίδα και πανίδα. Χαρακτηριστικά είδη παρόχθιας βλάστησης είναι οι λεύκες, οι ιτιές, οι αγριοκαστανιές, οι αγριοκαλαμιές, τα πλατάνια, ο δάφνης, οι φλαμουριές κ.α..

Χρονική διαδρομή

- Το 1907 σε περίοδο παρατεταμένης ανομβρίας σημειώθηκαν έντονες καταιγίδες, έχοντας ως αποτέλεσμα την υπερχειλίση του ποταμού. Οι συνέπειες ήταν καταστροφικές τόσο στις παρόχθιες συνοικίες όσο και στην πόλη των Τρικάλων, γεγονός που διαμόρφωσε την μετέπειτα πορεία του οικισμού.
- Μεταπολεμικά, ο Ληθαίος εμφανίζεται με απογυμνωμένες όχθες και χωρίς να έχει απομείνει κανένα από τα πέτρινα γεφύρια του. Ωστόσο, σε κάποια σημεία του έχει πραγματοποιηθεί διαπλάτυνση και εκβάθυνση της κοίτης του.
- Γύρω στα μέσα της δεκαετίας του '50 πραγματοποιείται δενδροφύτευση με λεύκες.
- Μετά από μια δεκαετία αρχίζουν κάποια έργα αισθητικής διαμόρφωσης, όπως είναι το χτίσιμο πέτρινων τοιχίων στα πρηνή της κεντρικής γέφυρας και η κατασκευή ενός μικρού φράγματος.
- Το 1979 αποφασίζεται η κοπή των λευκών, μετά από έντονα παράπονα κατοίκων. Στη θέση τους φυτεύτηκαν канаδέζικα πλατάνια, όπου και σήμερα αποτελούν τον βασικό πνεύμονα πρασίνου στο κέντρο της πόλης.

Ως ζωντανό κομμάτι της καθημερινότητας των ανθρώπων, κατοίκων και επισκεπτών, το ποτάμι είναι προσβάσιμο μέχρι και τη στάθμη του νερού, ενισχύοντας τη σχέση του ποταμού με την πόλη. Οι άνθρωποι έχουν τη δυνατότητα να περπατήσουν κατά μήκος του ποταμού μέσα από πράσινες και διαμορφωμένες διαδρομές, να πραγματοποιήσουν στάσεις (παγκάκια), να έρθουν σε επαφή με το νερό και να αναπτύξουν δραστηριότητες εντός του ποταμού (δρομολόγια με βάρκες).

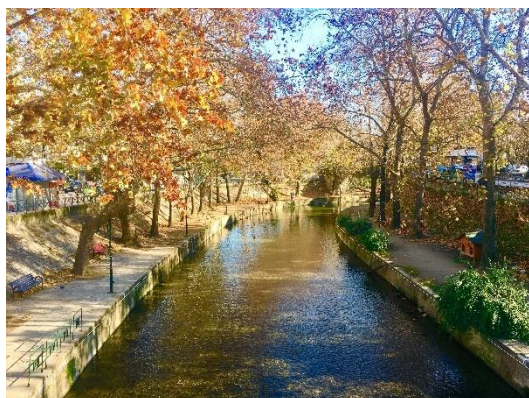
εικ.1

εικ.2

εικ.3

εικ.4

εικ.5

εικ.6

εικ.7

εικ.8

εικ.9

5.2. Λιβαδειά και Έρκυνα ποταμός

Η Λιβαδειά είναι πόλη της Στερεάς Ελλάδας που υπάγεται στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, ειδικότερα στην Περιφερειακή Ενότητα Βοιωτίας, και αποτελεί έδρα του Δήμου Λεβαδέων. Σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία στην απογραφή του 2011 ο νομός Βοιωτίας είχε πληθυσμό 21.379 κατοίκους, ενώ ο Δήμος Λιβαδέων είχε 21.379 κατοίκους.

Η Έρκυνα είναι ένας από τους δύο παραπόταμους του Βοιωτικού Κηφισού, ο οποίος διασχίζει την πόλη της Λιβαδειάς και πηγάζει από τις πηγές της Κρύας και της Χλιας, που βρίσκονται στο νότιο τμήμα της πόλης. Η περιοχή των πηγών του ποταμού, γνωστή ως Κρύα, είναι φυσιολογικό πάρκο, που βρίσκεται στην έξοδο φαραγγιού και αποτελεί τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλους. Στο σημείο που αναβλύζει το νερό του ποταμού δημιουργείται μία λίμνη, ιδιαίτερα κατά τους χειμερινούς μήνες, η Λίμνη της Ηρεμίας, η οποία σχεδόν στερεύει κατά τους θερινούς μήνες.

Η ίδια η Κρύα αποτελεί κύριο τόπο αναψυχής και περιπάτου των κατοίκων της περιοχής. Χαρακτηριστικά της περιοχής είναι τα αιωνόβια πλατάνια, τα άφθονα νερά, οι πολλοί μικροί καταρράκτες και τα στοιχεία αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Στα δυτικά της Κρύας, υπάρχει το Μεσαιωνικό Κάστρο της Λιβαδειάς, ενώ κατά μήκος του ποταμού βρίσκονται παραδοσιακά βιομηχανικά κτήρια, που χρονολογούνται την εποχή του 19ου και αρχές 20ου αιώνα.

Αξιοσημείωτα θεωρούνται τα πέτρινα τοξωτά γεφύρια της που χρονολογούνται από την εποχή της Τουρκοκρατίας και ο νερόμυλος που σχετίζεται με το ποτάμι και την οικονομική ανάπτυξη της πόλης ιδιαίτερως τον 19ο αιώνα. Ο νερόμυλος και η νεροτριβή ήταν σε λειτουργία ως τα μέσα του 20ου αιώνα.

Χρονική διαδρομή

- Ο πρώτος οικισμός, η Μήδεια, αναπτύχθηκε σε απόσταση από τις όχθες του ποταμού και αφορούσε την ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής δίπλα στο ποτάμι.
- Τα επόμενα χρόνια η πόλη, όπου πήρε και τη σημερινή της ονομασία Λιβαδειά, μεταφέρθηκε ακριβώς δίπλα στο ποτάμι, προσφέροντας στην πόλη ύδρευση και άδρευση.
- Την εποχή του Ρωμαϊκού κράτους, κρίνεται επιτακτική η ανάγκη για τη δημιουργία νέων οχυρώσεων των πόλεων. Η πόλη μεταφέρεται σταδιακά πάνω από τις πηγές της Κρύας, περιτοιχώνεται και φτιάχνει το Κάστρο. Με αυτόν τον τρόπο το ποτάμι αποκτάει μία νέα χρήση, αυτή της φυσικής οχύρωσης και προστασίας.
- Κατά την Οθωμανική κυριαρχία, η Λιβαδειά αποκτάει οικονομική και πληθυσμιακή εξέλιξη. Από εκείνη την εποχή ξεκινά η εγκατάσταση του πληθυσμού έξω από τα τείχη και ο αστικός ιστός απλώνεται γύρω από το ποτάμι, με αποτέλεσμα οι κεντρικές δραστηριότητες της πόλης να αναπτύσσονται κατά μήκος του άξονα του ποταμού.
- Στις αρχές της Βιομηχανικής Επανάστασης, η Λιβαδειά χρησιμοποιεί όλη την ενέργεια που μπορεί να της αποδώσει το ποτάμι και μετατρέπεται σε βιομηχανική περιοχή.
- Την περίοδο της Γερμανικής Κατοχής και έπειτα, το ποτάμι παύει να είναι ο βασικός άξονας της οικονομικής ανάπτυξης της Λιβαδειάς. Οι παραδοσιακές υδροκίνητες βιομηχανίες εγκαταλείπονται και στρέφονται σε άλλες ενεργειακές μορφές, έως τη δεκαετία του 1960. Εκείνη την περίοδο ο ποταμός διαδραματίζει το ρόλο της αποχετευτικής διόδου.
- Καθώς το ποτάμι για πολλά χρόνια εξασφάλιζε την απαραίτητη ενέργεια για την ανάπτυξη της βιομηχανίας, της βιοτεχνίας και της μεταποίησης αγροτικών προϊόντων έγινε αποδέκτης βιομηχανικών λυμάτων και αποβλήτων. Επίσης, στο σημείο απ' όπου πηγάζει η Έρκυνα δεν υπήρχε επαρκής προστασία από τις ρυπαίνουσες δραστηριότητες που προκαλούνταν μέσω των αστικών χρήσεων, έχοντας ως αποτέλεσμα να γίνει αποδέκτης και αστικών λυμάτων. Αυτά οδήγησαν στην υποβάθμιση των παρόχθιων χρήσεων του ποταμού.
- Το 2009 ο δήμος στη προσπάθειά του να στρέψει την πόλη προς το ποτάμι δημιούργησε μία ζώνη αναψυχής και πολιτισμού κατά μήκος του ποταμού για τους κατοίκους και τους επισκέπτες της περιοχής. Κεντρικός στόχος ήταν η περιβαλλοντική προστασία της περιοχής και η ανάδειξή της σε πόλο έλξης, μέσα από τις νέες χρήσεις που αναπτύσσονται γύρω και κατά μήκος του ποταμού.
- Με την ανάπτυξη και τη στροφή της περιοχής προς το νερό, ο χαρακτήρας του ποταμού αναδεικνύεται σε δύο κυρίως περιοχές. Την περιοχή της Κρύας, η οποία έχει μετασηματοποιήσει σε ένα υπερτοπικό, ιστορικό και πολιτιστικό κέντρο με κύρια χρήση την αναψυχή και τον πολιτισμό και το νέο κομμάτι της πόλης, που περιλαμβάνει κεντρικές υπερτοπικές λειτουργίες, χρήσεις κατοικίας και χρήσεις αναψυχής.

Ο ποταμός Έρκυνα αποτελεί διαχρονικό σημείο αναφοράς για τη εξέλιξη της πόλης της Λιβαδειάς και αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας των ανθρώπων. Μέσα από τις αναπλάσεις και τις διαμορφώσεις που πραγματοποιήθηκαν στην περιοχή, οι κάτοικοι και οι επισκέπτες απέκτησαν σημαντική επαφή με τον ποταμό, είτε μέσω των διαδρομών κατά μήκος του ποταμού είτε μέσω της άμεσης επαφής τους με το νερό.

εικ.10

εικ.11

εικ.12

εικ.13

εικ.14

εικ.15

εικ.16

5.3. Βέροια και Τριπόταμος ποταμός

Η Βέροια είναι πόλη της Μακεδονίας, πρωτεύουσα της Περιφερειακής Ενότητας Ημαθίας στην Κεντρική Μακεδονία και αποτελεί έδρα του Δήμου Βέροιας. Είναι κτισμένη στους πρόποδες του Βερμίου. Σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία στην απογραφή του 2011 η πόλη είχε πληθυσμό 43.158 κατοίκους, ενώ ο Δήμος Βέροιας είχε 66.547 κατοίκους.

Στη διαμόρφωση του καταπράσινου τοπίου της Βέροιας συντέλεσαν σημαντικά τα άφθονα νερά της περιοχής και η παρουσία δύο ποταμών του μεγάλου Αλιάκμονα και του μικρού Τριπόταμου. Η παρουσία των δύο ποταμών στην πορεία της πόλης είναι καταλυτική, γιατί της εξασφάλιζαν την ύδρευση, την άρδευση και την ενέργεια από τις υδατοπτώσεις.

Ο Τριπόταμος είναι ένα μικρό ποτάμι που διασχίζει την πόλη της Βέροιας και σχηματίζεται από τρία ρέματα που ενώνονται σε ένα. Βρίσκεται 500μ. ΒΑ του ομώνυμου χωριού, κοντά στο ΝΔ άκρο της Βέροιας.

Το μήκος του ποταμού από τις πηγές μέχρι τις εκβολές του φθάνει περίπου τα 25 χλμ. και η ποσότητα του νερού που ρέει στην κοίτη του είναι μικρή ιδιαίτερα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Σε περιόδους έντονης βροχόπτωσης η στάθμη των νερών ανεβαίνει επικίνδυνα με αποτέλεσμα πολλές φορές να σημειώνονται καταστροφικές πλημμύρες (1935 και 1978).

Η μέση ταχύτητα των νερών του είναι μεγάλη και αυτό οφείλεται στην μεγάλη υψομετρική διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στις πηγές και τις εκβολές του (390μ. και 20μ. αντίστοιχα).

Ο ποταμός με τη δράση διαμόρφωσε το τοπίο μέσα και γύρω από την πόλη. Η παρουσία του στην ιστορία της πόλης είναι πολύ σημαντική, καθώς της εξασφάλισε και της εξασφαλίζει την ύδρευση, την άρδευση και την ενέργεια από τις υδατοπτώσεις.

Η ύδρευση της πόλης είναι εξασφαλισμένη με νερά άριστης ποιότητας και η άρδευση πιστεύεται ότι γινόταν πάντα από τα παλιά χρόνια και εντατικά. Συγκεκριμένα τα νερά του ποταμού, κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, δεν έφταναν στις εκβολές του επειδή δεσμεύονταν για τις αρδεύσεις των χωραφιών.

Η ενέργεια που απελευθερώνεται από τις υδατοπτώσεις χρησιμοποιήθηκε στη λειτουργία μύλων, υδροτριβείων, κλωστοϋφαντουργικών μονάδων και τελευταία υδροηλεκτρικών μονάδων. Σε δύο κυρίως άξονες στην κοίτη του Τριποτάμου εγκαταστάθηκαν οι βιοτεχνικές μονάδες που λειτούργησαν με κινητήρια δύναμη το νερό των υδατοπτώσεων.

Ο Τριποτάμος σημαντικό στοιχείο για την εξέλιξη της πόλης της Βέροιας διαμορφώνει το τοπίο και την καθημερινότητα των ανθρώπων της περιοχής. Τα γεφυράκια και οι όμορφες διαδρομές κοντά στο ποτάμι δίνουν τη δυνατότητα στον περιπατητή να έρθει κοντά στο νερό και να θαυμάσει το φυσικό κάλος της περιοχής.

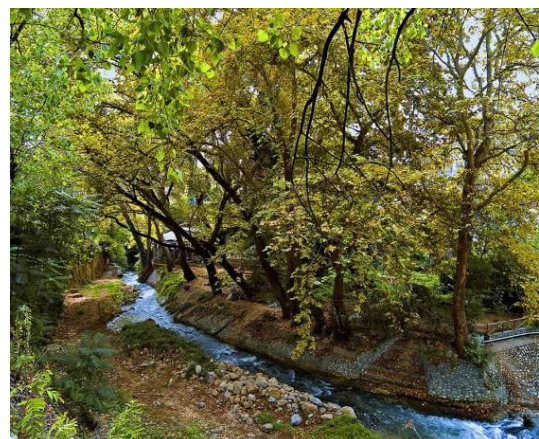
εικ.17

εικ.18

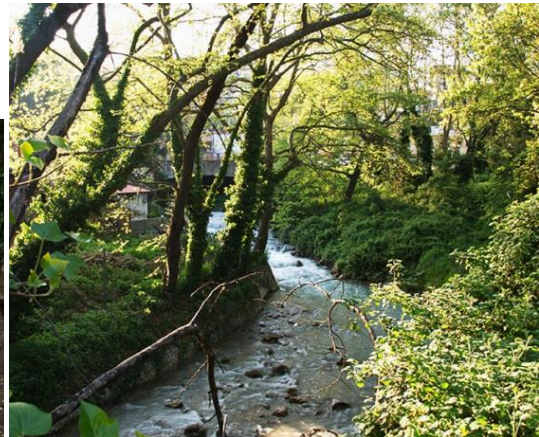
εικ.19

εικ.20

εικ.21

εικ.22

6. ΔΙΕΘΝΗ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΝ ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

6.1. Μπιλμπάο και ποταμός Nervion

Το Μπιλμπάο είναι η μεγαλύτερη πόλη στη Χώρα των Βάσκων και η πρωτεύουσα της Βισκαϊκής επαρχίας στην Ισπανία. Η πόλη είναι κτισμένη στις όχθες του ποταμού Νερβιόν, ο οποίος έχει μήκος 76χμ.. Ο πληθυσμός της πόλης είναι 353.168 κάτοικοι (2007), ενώ η ευρύτερη αστική περιοχή αριθμεί πάνω από 939.000 κατοίκους.

Το μουσείο Guggenheim αποτέλεσε σημείο εκκίνησης της αστικής ανάπτυξης της βιομηχανικής περιοχής Abandoibarra επιτρέποντας την πολιτιστική αναγέννηση του Μπιλμπάο. Στόχος ήταν να μετατραπεί η πρώην βιομηχανική περιοχή στο νέο κέντρο του Μπιλμπάο, αποδίδοντας του μια διεθνή ανταγωνιστική ταυτότητα. (Sere, και Di Trapani, 2010)

Το εργαλείο σχεδιασμού ήταν το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του 1994 που πρότεινε τη αλλαγή των χρήσεων της περιοχής από βιομηχανικές σε μίξη χρήσεων του τριτογενή τομέα και της κατοικίας. Επίσης, στόχευε σε μια δυναμική μεικτή οικονομία βασισμένη στη βιομηχανία, τον πολιτισμό, τον τουρισμό και τις νέες τεχνολογίες με σκοπό την προσέλκυση τουριστών υψηλού μορφωτικού επιπέδου και τη δημιουργία θέσεων εργασίας.

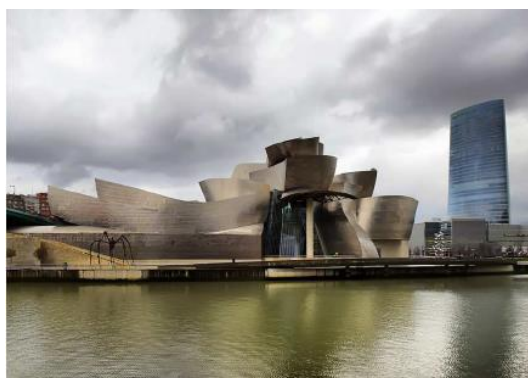
Τα χαρακτηριστικά της πόλης που λειτούργησαν ως πλεονέκτημα στον σχεδιασμό ήταν η γεωγραφική της θέση, ο ποταμός Νερβιόν, το κέντρο της παλιάς πόλης σε γειτνίαση με την παραποτάμια περιοχή και η σύνδεση με τον Ατλαντικό ωκεανό και την αγροτική ενδοχώρα (Thoele, Rottmann και Sobota, 2013).

Έτσι το μουσείο Guggenheim, το οποίο αποτέλεσε βασικό στοιχείο της αστικής ανάπλασης και του σχεδιασμού, κατασκευάστηκε δίπλα σε μια παλιά αποβάθρα συμβάλλοντας στη σύνδεση της αριστερής όχθης του ποταμού με την υπόλοιπη πόλη. Η πλειοψηφία των πρώην βιομηχανικών περιοχών μετατράπηκε σε σύγχρονους δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους και οι υποδομές της πόλης βελτιώθηκαν με την κατασκευή πεζογεφυρών, αεροδρομίων, δικτύου μετρό και τραμ και τεχνολογικού πάρκου.

Το αποτέλεσμα της ανάπλασης ήταν το Μπιλμπάο να καθιερωθεί ως πολιτιστικός προορισμός στο διεθνή χάρτη με το μουσείο να δέχεται πάνω από 1 εκατομμύριο επισκέπτες το χρόνο και πολλές πόλεις να προσπαθούν να αντιγράψουν το “Φαινόμενο του Μπιλμπάο”.

εικ.23 Αριστερά η περιοχή στην αρχή της παρέμβασης το 1996 με το μουσείο Guggenheim και δεξιά η περιοχή το 2012

εικ.24

εικ.25

6.2. Ολλανδία Rotterdam και ο ποταμός Nieuwe Maas

Το Rotterdam με 603.425 κατοίκους (2010) αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Ολλανδίας μετά από το Άμστερνταμ και βρίσκεται στο νότιο μέρος της έντονα αστικοποιημένης περιοχής Randstad.

Η πόλη βρίσκεται στις όχθες του ποταμού Nieuwe Maas και περιέχει το μεγαλύτερο λιμάνι της Ευρώπης. Το ποτάμι χωρίζει την πόλη σε δυο τμήματα. Το βόρειο τμήμα της περιλαμβάνει το κέντρο, το σιδηροδρομικό σταθμό και τις περισσότερες εύπορες γειτονιές. Το νότιο τμήμα της είναι κυρίως βιομηχανικό και περιλαμβάνει γειτονιές της εργατικής τάξης.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 έκαναν την εμφάνισή τους τα πρώτα σχέδια για την αναδιαμόρφωση και την ανάπτυξη του νότιου τμήματος της πόλης ακριβώς απέναντι από το κέντρο, το οποίο ονομάστηκε Kop van Zuid ή Head of the South. Κεντρικό σημείο του έργου Kop van Zuid αποτελούσε η γέφυρα Erasmus η οποία πρόσφερε μια νέα σύνδεση στη πόλη. Σκοπός της γέφυρας πέρα από τη σύνδεση της πόλης ήταν και η προσέλκυση νέων επενδύσεων.

Το έργο της ανάπλασης περιλάμβανε κτίρια κατοικιών και γραφείων, εμπορικά καταστήματα, πολιτιστικές εγκαταστάσεις καθώς και ένα κολλέγιο μαζί με τις απαραίτητες υποδομές. Σημαντικά κτίρια του έργου αποτελούν ο πύργος πολυτελών διαμερισμάτων, το Montevideo και το κτίριο KPN. Συνολικά, το σχέδιο ανάπτυξης της πόλης του Rotterdam μέσω του έργου Kop van Zuid είχε τόσο οικονομικούς όσο και κοινωνικούς στόχους.

Η αστική παραποτάμια ανάπλαση του Rotterdam οδήγησε στην ανάκτηση της λειτουργικότητας, της προσβασιμότητας και της τοπικότητας, καθώς και την επαναχρησιμοποίηση των λιμενικών περιοχών της, φέρνοντας την πόλη κοντά στο νερό.

εικ.26

εικ.27

εικ.28

εικ.29

6.3. Βαλένθια η Πόλη των Τεχνών και των Επιστημών και ο ποταμός Turia

Η Πόλη των Τεχνών και των Επιστημών ή αλλιώς η City of Arts and Sciences (CAS) είναι ένα αρχιτεκτονικό συγκρότημα αναψυχής και πολιτισμού στη Βαλένθια της Ισπανίας. Πρόκειται για ένα σύγχρονο τουριστικό προορισμό που κατασκευάστηκε με σκοπό να μετατρέψει τη Βαλένθια σε σημαντικό τουριστικό προορισμό πολιτισμού και αναψυχής.

Βρίσκεται στις εκβολές του πρώην ποταμού Turia, ο οποίος μετατράπηκε σε πάρκο πρασίνου μετά τις μεγάλες πλημμύρες του 1957 και όπου πριν την κατασκευή του υπήρχαν παραδοσιακά καλλιεργήσιμες εκτάσεις και εγκαταστάσεις ελαφριάς βιομηχανίας. Το κτηριακό σύμπλεγμα σχεδιάστηκε από τους αρχιτέκτονες Santiago Calatrava και Félix Candela. Η κατασκευή του ξεκίνησε το 1996 και τα εγκαίνια έγιναν τον Απρίλιο του 1998. Η χρηματοδότηση του έργου έγινε εξολοκλήρου από την κυβέρνηση της περιφέρειας της Βαλένθια.

Το αρχικό σχέδιο περιελάμβανε την κατασκευή ενός πλανητάριου/IMAX κινηματογράφου, ενός μουσείου επιστημών και ενός πύργου τηλεπικοινωνιών. Το 1991 άλλαξε το masterplan της περιοχής και ακυρώθηκε η κατασκευή του πύργου ενώ προστέθηκαν άλλες 3 κατασκευές.

Το συγκρότημα των κτιρίων εκτίνεται σε γραμμική διάταξη 2χλμ. και καταλαμβάνει 350.000 τμ.. Το συγκρότημα αποτελείται από τα ακόλουθα κτήρια:

- _ L'Hemisferic: αποτελείται από το πλανητάριο και IMAX κινηματογράφο
- _ El Museu de las Ciencias Principe Felipe: τριώροφο διαδραστικό μουσείο
- _ L'Umbracle: διάδρομος από ντόπια φυτά και βλάστηση της Βαλένθιας, όπου περιλαμβάνει και εξωτερική έκθεση αγαλμάτων από σύγχρονους καλλιτέχνες
- _ L'Oceanografic: ανοιχτό θαλάσσιο πάρκο με το μεγαλύτερο ενυδρείο της Ευρώπης

_El Palau de las Arts Reina Sofia: όπερα και κέντρο θεατρικών και άλλων καλλιτεχνικών παραστάσεων.

_El Puente de l'Assut de l'Or: γέφυρα που ενώνει την νότια πλευρά της πόλης

_L'Agora: κλειστή πλατεία συναυλιών και αθλητικών εκδηλώσεων

Η όλη περιοχή είναι εμφανώς διαφορετική από το πρότερο τοπίο με τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις, τις βιομηχανίες και τις γειτονιές της εργατικής τάξης. Παράλληλα με την City of Arts and Sciences, αναπτύχθηκε και η γύρω περιοχή αλλάζοντας την ανατολική όψη της πόλης καθώς δημιουργήθηκε μια ολόκληρη νέα γειτονιά με εμπορικές χρήσεις και κατοικίες. Συνολικά η ανάπτυξη έχει συνδέσει το κέντρο της πόλης με το λιμάνι δημιουργώντας μια νέα περιοχή για τους κατοίκους και τους τουρίστες.

εικ.30

εικ.31

εικ.32

7. Συμπεράσματα

Κάθε περίπτωση πόλεως- ποταμού είναι μοναδική και οι παρόχθιες ζώνες τους έχουν αντιμετωπιστεί ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του ποταμού και τα χαρακτηριστικά του αστικού περιβάλλοντος. Επομένως η κάθε πόλη μπορεί να υιοθετήσει διαφόρων ειδών σχεδιαστικές προσεγγίσεις ανάλογα με τις υπάρχουσες συνθήκες της περιοχής.

Όσον αφορά τις παραποτάμιες αναπλάσεις, διαφοροποιούνται σύμφωνα με το λόγο που πραγματοποιήθηκαν και με το αποτέλεσμα που σκοπεύουν να επιφέρουν κατά την ολοκλήρωσή τους. Βέβαιο είναι πως με τις αναπλάσεις προκύπτουν περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις που επηρεάζουν τόσο την περιοχή μελέτης όσο και την ευρύτερη περιοχή - πόλη.

Καταλήγοντας, η αστική παραποτάμια ανάπτυξη σύμφωνα με τα παραδείγματα που αναπτύχθηκαν σε προηγούμενη ενότητα, αποτελεί ένα διεθνώς αναγνωρισμένο φαινόμενο υψηλού ανταγωνισμού. Στην Ελλάδα, ωστόσο, το φαινόμενο δεν είναι τόσο διαδεδομένο, γι' αυτό και τα παραδείγματα παραποτάμιας ανάπτυξης είναι μικρότερης κλίμακας παρέμβασης σε σχέση με αυτά του διεθνή χώρου, έχοντας στρέψη περισσότερο στη διαφύλαξη του φυσικού κάλους της παραποτάμιας περιοχής και της επανασύνδεσης του ανθρώπου με το στοιχείο του νερό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Brighenti, A.M. και Mattiucci, C. (2012) “Visualising the riverbank”
- Galland, D. και Hansen, C.J. (2012) “The roles of planning in waterfront redevelopment: From plan-led and market-driven styles to hybrid planning?”
- Shaw, B. (2001) “History at the water’s edge”
- Chang, T.C. και Huang, S. (2011) “Reclaiming the city: Waterfront development in Singapore”
- Sairinen, R. και Kumpulainen, S. (2006) “Assessing social impacts in urban waterfront regeneration”
- Αραβαντινός Α. (2007) “Πολεοδομικός Σχεδιασμός, Για μία βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού χώρου”
- Γοσποδίνη, Ά. και Μπεριάτος, Η. (2006) «Μετασχηματισμοί των αστικών τοπίων στις συνθήκες της παγκοσμιοποίησης, του ανταγωνισμού των πόλεων και των μεταμοντέρνων κοινωνιών»
- Γοσποδίνη, Ά. (2008) «Η εντεινόμενη βαρύτητα και πολυπλοκότητα του χωρικού σχεδιασμού στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον»
- Αρβανιτάκη, Α. (2005) «Οι αναπλάσεις επτά χρόνια μετά τον Ν. 2508/97»

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- <http://www.opengov.gr>
- <https://el.wikipedia.org>
- <http://www.ekby.gr>
- <http://library.tee.gr>
- <https://trikalacity.gr>
- <http://www.naturagraeca.com>
- <https://cristeyst.wordpress.com>
- <https://www.elliniko-panorama.gr>
- <https://dimoslevadeon.gr>
- <https://discoververia.gr>
- <https://www.kathimerini.gr>